

AZ IRÁS ÉS KÖNYVEK EPERJESÉN A XV—XVI. SZÁZADBAN.

DR. IVÁNYI BÉLATÓL.

(Második közlemény három szöveggéppel és egy melléklettel.)

Miután a könyvirókkal, továbbá az irás és könyvek anyagával megismerkedtünk, térjünk át immáron magukra a könyvekre.

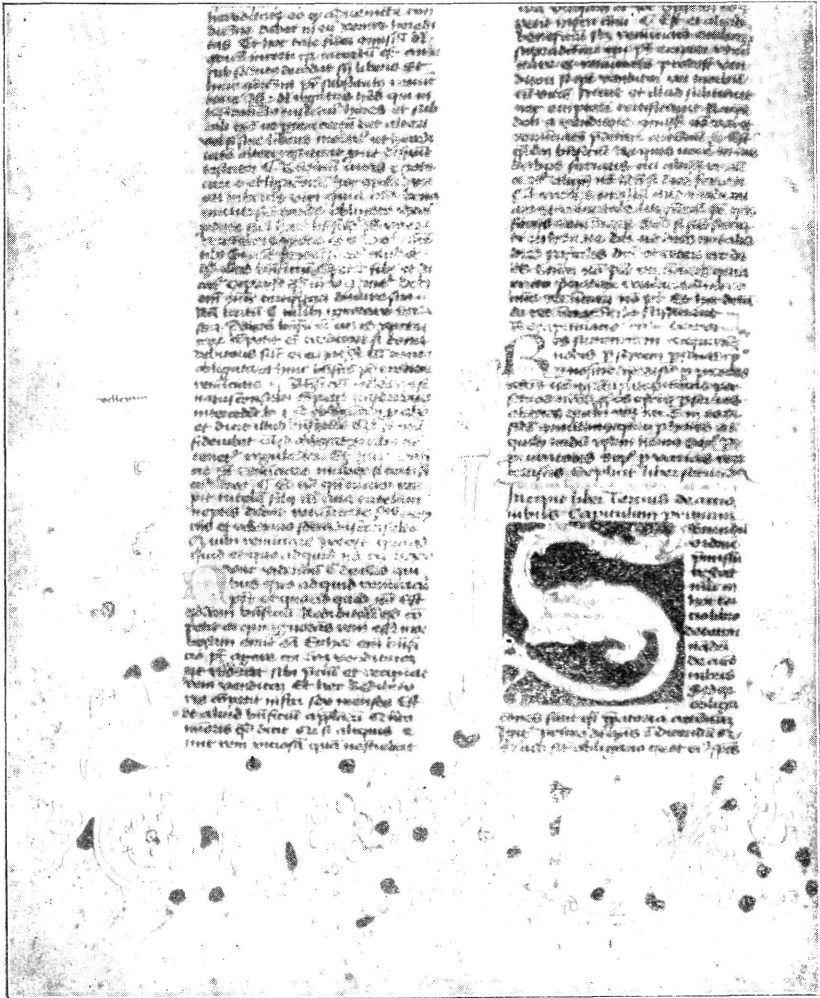
Elsősorban természetesen magának Eperjes városának könyveiről, könyvtáráról kell megemlékeznünk. Ez a könyvtár, a mint azt a számadási följegyzések, továbbá maguk a megmaradt könyvek is igazolják, már a középkorban elég tekintélyes volt.

Már említettük, hogy a városnak Zsigmond király korában volt már valami jogkönyve, a Rüstorffer-féle kompiláció. A XV. század későbbi folyamán volt valószínűleg a városnak több irott könyve is, azonban ezek közül is csak egyetlenegy példány maradt fenn az utókorra. Ez a könyv egy «summa legum», egy jogi kompendium, mely más városok tanácsainál is használatban volt, így például Bártfán is.¹ A nagy kötött könyv első hártyalapján XVI. századvégi — XVII. századi írással ez a följegyzés olvasható: «L. I. C.! Statuta seu iura municipalia regiae liberaeque civitatis Epperiensiensis iustitiae conferencia per eandem hactenus rite observata ac futuris quoque temporibus sine ulla immutatione semper observanda.» Azonban ez a fölírás nem fedi a könyv tartalmát, mert az nem Eperjes város municipális statutumait, hanem a római és egyházi jogból összeszerkesztett kompendiumot tartalmaz.

A 39 nagy folio papírlapra (78 oldalra) írt könyv lapjain vízjegyet hiába keresünk, így tehát annak származása meg nem állapítható. A papírra a szöveg kéthasábosan van írva. A díszes első lapon a bevezető sorok, továbbá a fejezetek czimei (rubrum)

¹ Iványi Béla: Bártfa sz. kir. város levéltára I. kötet. 511. lap.

vörös festékkel vannak írva, maguk a kezdőbetűk kék vagy vörös festékkel. A summa három könyvre oszlik. Minden könyv kezdőbetűje nagyon diszesnek készült. (1. és 2. ábra.) A miniator

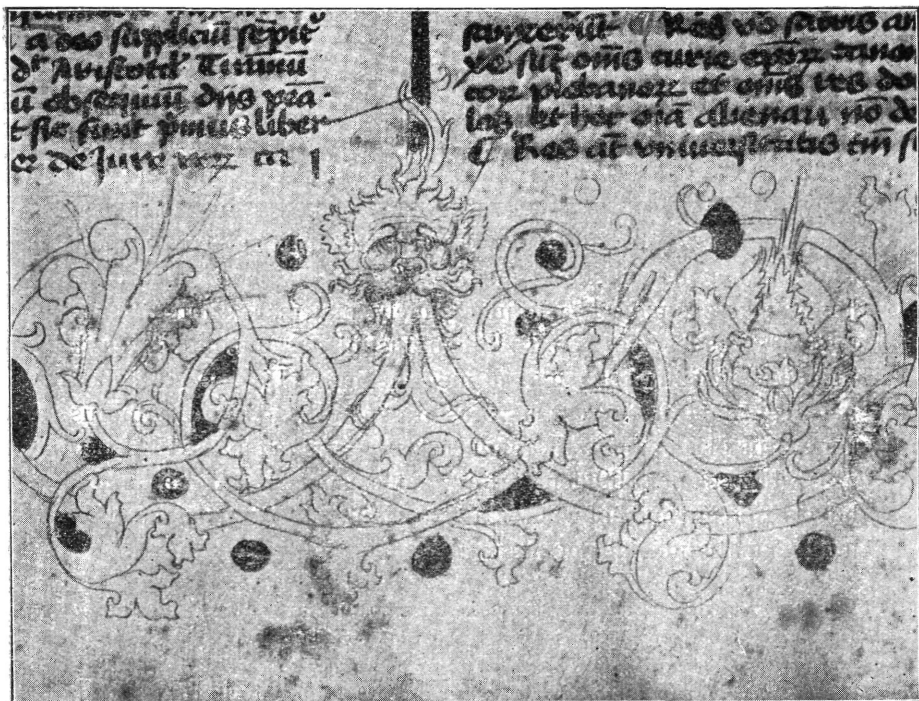

1. ábra. A «Summa» egyik kezdőbetűje.

például az első lap díszítésénél nemcsak a vörös alapfestéket, de a léczekre a lap alján és jobboldalán az aranyat is felrakta, de azután, mivel úgy látszik, a megrendelő tanácsnak a könyvre

szüksége volt, az initialék diszítését már be nem fejezhette. A könyv végén tartalomjegyzék van, melynek legutolsó soránál — «L. Pena mutatur» az évszám, 1481 olvasható, ebben az esztendőben készült tehát a könyv.

Hogy a város tanácsa csakugyan használta ezt a summát, azt Glogovita Lőrincz, Czibner Keresztély, Fontanus Imre és

2. ábra. A «Summa» egyik lapszéli dísze.

más XVI. századi városi jegyzők marginális bejegyzései bizonyítják. A könyv kötése: préselt barna bőrrrel bevont fatábla, rézkapcsokkal. A bőrkötésen három sorban czimeres oroslán, sas, keresztbe tett kard, továbbá arczképek láthatók, a legbelső sor képei alatt *Joh*(annes), *Mar*(cus) és *Era*(zmus) felirattal.

Mivel a summa az egybekötött papirosnak csak kisebb részét foglalja el, a fennmaradt tiszta lapokra a tárnokjogi czikkek, a városi tisztviselők eskümintái stb. vannak XVI—XVII. századi írással bevezetve.

Ha kutatjuk, hogy ki volt a könyvnek miniatora, úgy arra az eredményre kell jutnunk, hogy valószínűleg a már általunk ismert Henckl György másolta, a ki — a mint azt már említettük — ezen időtájt (1489) Eperjesen tartózkodott. Ezen a könyvön fölül a XV. században meg voltak a városnak az ország törvényei, meg az ország krónikája.¹ Fenmaradt továbbá a város levéltárában négy darab XV. századi ösnyomtatvány is, ezekről azonban később lesz szó.

A XVI. század elejéről már több adat van a városi könyvtár állagának szaporodásáról. Így például: 1515-ben megveszi a város a «császári» (azaz német birodalmi) törvényeket, helyesebben a digeszták és pandekták négykötetes lyoni kiadását, mely ma is megvan a város levéltárában. Ugyanezen évben vesz a város 75 dénárért egy «*liber artis militiae*»-t is, a mely azonban ma már nincsen meg. 1520-ban Werbőczy Hármaskönyvét veszik meg 1½ forintért, mely ma már szintén nincs meg a város levéltárában. 1538-ban Justinianus Institutióit veszik meg egy forintért. Ez ma is megvan még. Ugyanezen évben még egy naptárt is vesz a város 5 dénárért. 1542-ben Ambrus könyvárústól két naplót — «*ephimerides*» — vesz a tanács. 1544-ben az egyház számára 90 dénárért egy katechismust vásárol a tanács, hogy azonban ma hol van ez a valószínűleg Luther-féle katechizmus, nem tudjuk megmondani.²

¹ 1497. Bertalan előtti szombaton: Pro ligatura decreti et *Cronice Regni* xL den. Eperjes város levéltára 598/a. 103. lap.

1498. Assumptio utáni szombat: Pro decreto regni 1 fl. U. o. 122. l.

1500. Visitatio utáni szombat: Pro decreto regni den. III. U. o. 171. l.

² 1515. Luca utáni szombaton.

Pro uno coreo ad leges imperiales den IX.

Pro asscribus ad eundem librum et pro una rama den. XII.

Eperjes város levéltára 890. a. 23. lap.

Die solutionis post Thome apostoli.

Pro introligacione legum imperialium den. XXXII. U. o.

Sabbati post b. Barnabe apostoli.

Pro uno libro *artis milicie* den. LXXV. U. o. 36. lap.

1520. Die solutionis ante dominicam oculi

Pro legibus Stephani Verbecy fl. 1½. U. o. 121. lap.

1588. Sabato ante Ascensionis.

Liber Institutionum Justiniani imperatoris germanice cum commentariis emptus fl. 1. Eperjes v. számad. kve. 1538—44—78. lap.

Azonban a kulturára fordított kiadások nem merültek ki a városi könyvtárnak vétel útján való gyarapításával, hanem támogatja a város anyagi segítséggel a magánosok könyvtárának szaporítását is. Így például 1538-ban előfordul, hogy a szlávok hitszónokának egy forintnyi segélyt ad a tanács könyvvételre. 1536-ban a város Korponáról hívott meg hitszónokot, kinek könyvtárát a város szállíttatta Korponáról Besztercebányán, Liptószentmiklósön, Szepesszombaton, Lőcsén át Eperjesre. A könyvtár szállításának díja összesen négy forint 34 dénár volt. 1549-ben (Tordai) Gelous Zsigmond eperjesi tanítónak három forintnyi segélyt ad a tanács, hogy javait és *könyveit* Vittembergából Eperjesre szállíthassa. Ugyanez a tanító úgylátszik még két évig Olaszország valamely egyetemén is tanult, mert 1551-ben, midőn Eperjesen «publicus professor» lett, «pro viatico et vectura librorum ex Italia» a tanács összesen huszonöt forintot — az akkori viszonyokhoz képest nagy összeget — szavazott meg.¹

1538. Pro tabula sive *Calendario* den. V. U. o. 113. lap.

1542. Sabato ante Gregorii.

Papyrus empta item ephimerides 2 ab *Ambrosio bibliopola* den. LXXV. U. o. 479. lap.

1544. *Liber catechismi* emptus pro ecclesia a domino Bartholomeo Bogner (ez volt ekkor a németek hitszónoka) solutus per dominum Johannem Roth den. 90. U. o. 690. lap.

¹ 1536. Exposita extraordinaria.

Vectura librorum domini concionatoris a Sancto Nicolao usque ad Jorgenperck constat et Lewscham den. XLXVI. (így!)

Vectura domini concionatoris librorum a Carpona Bistriciam et Bistricia Sanctum Nicolaum soluta flor. 11 den. XVIII. Eperjes város 1528—37. évi számad. kve 567. l.

Sabato ante dominicam Palmarum.

Vectori libros domini concionatoris Alemanici aportanti in Lewscha in vecturam dati flor. 1. dem. LXX. U. o. 599. lap.

1549. De adducta supellectili, *libris* videlicet etc. domini Sigismundi Geloj ex ipsa Viteberga stb. addidit civitas flor. 3. Eperjes v. számadás-könyve 1545—54-ből, 383. lap.

1551. Domino Sigismundo Gelo publico professori.

Item 16. decembris eidem domino Sigismundo Gelo pro viatico et *vectura librorum ex Italia* fl. 25. U. o. 538. lap.

Tordai Gelous Zsigmond — úgy látszik — a páduai egyetemen tanult, mert 1549-ben Páduában egy könyv is jelent meg tőle, melynek czíme volt: *Oratio de beatitudine*, mely ma már csak két példányban ismeretes.

Daczára Gutenberg korszakos találmányának, Eperjes városa még a XVI. század közepén is másolat, — igaz ugyan, hogy csak az ország törvényeit, noha azok már ekkor nyomtatásban is megjelentek. Így például 1543-ban a tanács 75 dénárt fizet a löcsei városi jegyzőnek azért, hogy az országos törvényt lemásolta. 1550-ben bizonyos Márton nevű tímár (lanio) 12 dénárt kap azért, mert az országos törvényt lemásolta.¹

Ha már most azt keressük, hogy vajon voltak-e Eperjesen olyanok, a kik könyvek árusításával hivatásszerűen foglalkoztak, úgy arra az eredményre jutunk, hogy már a középkorban volt Eperjesen hivatásos könyvkereskedő. Így 1519-ből bizonyos *Márk* nevű könyvkereskedő létezéséről van tudomásunk. 1542-ben egy *Ambros* nevű könyvkereskedőt, ugyancsak 1542—43-ban még egy *Márton* nevű könyvkereskedőt is ismerünk, ez utóbbiál azonban könyvet nem, hanem inkább fűszerszámot, sáfránt, borsot stb., vesz a tanács.²

Azonban Tordai nemcsak ekkor, hanem később is fejtett ki irodalmi működést. Ugyanis 1551 januárjában Bázelen jelenik meg az: Euripides Orestes tragoedia cum primis elegans stb. című munka, 1554-ben pedig Bécsben jelenik meg egy műve, a melyet Pozsonyban írt és a mely a Nadasdi Tamáshoz írt epigrammáit tartalmazza. Ez a munka csak egyetlen példányban ismeretes. (Ld. Szabó-Hellebrant: Régi magyar könyvtár III. 1. 117, 120 és 126. lap.)

¹ 1543, Aulica.

Notario Leuchoviensi de articulis regnicolarum descriptis dati sunt den. LXXV. 1538—44-es számadkv. 541. lap.

1550. Sabato Misericordia.

Martino lanio scriptori articulorum den. XII. 1545—54-es számadkv. 510. lap.

² 1519. Wolff Lőrincz babérkoszorús végrendelete. Ennek egyik pontja:

Domino *Marco* bibliopole pro sex alexandris fl. 1. den XXX. Eperjes v. leltára 1009. szám.

1542. Sabato ante Gregorii.

Papyrus empta item ephimerides 2 ab *Ambrosio* bibliopola den LXXV. 1538—44-es számadáskv. 469. lap.

1542. Ad calculationem.

Feris Andree pro condimentis adferendis dati sunt *Martino* bibliopolae fl. XIV. U. o. 509. lap.

1543. Ad magnum convivium.

Condimentis a *Martino* bibliopola croc. π 1 f. $4\frac{1}{2}$ et pip. π 2 fl. V (den.) LXXXX. U. o. 557. lap.

A város kulturkiadásai közt előforduló tétel még a könyvnek kötetésére fordított költség is. Az 1441—54. évi számadáskönyv bekötése 12 dénárba került, a mi aránylag olcsó volt, mert például 1497-ben az országos törvény és Magyarország krónikájának bekötése negyven dénárjába került a városnak.

1517-ben a «császári» törvények négy kötetének bekötése összesen 53 dénárba került, ebből bõrre, fatáblára, szóval anyagra 21 dénár kellett, maga a kötetés 32 dénár volt.

1517-ben a tanács a város egy könyvének bekötési táblájához egyszer tíz, majd ismét busz dénárért csatot (fibula) vesz.

1544-ben az egyház számára vett katekizmust is beköteti a város, ugyanekkor a jegyző vagy számadáskönyvek bekötéséért fizet a tanács a könyvkereskedőnek egy forintot.¹

Ezek után áttérünk a város levéltárában mind mai napig megőrzött könyvek, ösnyomtatványok és XVI. századi könyvek — a város hajdan nevezetes könyvtára romjainak — ismertetésére.

A városi könyvtár XV. századi nyomtatott könyveinek száma ma már csak öt darab.

A legrégebb 1483-ból való. A könyvek majdnem kivétel nélkül jogi tartalmuak, hiszen a tanácsnak főleg ilyenekre volt szüksége.

Maguknak a könyveknek leírása a következő:

1. 1483. Nürnberg.

A. M. T. S. Boetius: De consolatione philosophica.²

Folio kötet, elől czimlapja nincsen, hanem az indexxel kezdődik, mely azonban az *I.* betű végéig hiányzik. Az öt könyvre osz-

¹ Ld.: a 218. lapon levő jegyzeteket. Ezeken felül:

1441. Item pro copertorio huius registri XII. den. Eperjes v. lt. 210. a. 1. lap.

1517. Beraczk napja utáni csütörtök,

Pro fibulis ad librum civitatis aplicatis den. X. Eperjes v. lt. 890 a. sz. 61. lap.

1517. Sabbato ante Luce evangeliste.

Pro fibulis ad unum librum civitatis den. XX. U. o. 60. lap.

1544. 7. maj.

Pro ligatura catechismi in ecclesiam, item pro regestis papyr fl. 1 den. 35. Eperjes város levéltára 1538—44. évi számadásk. 634. lap. —

Pro ligatura regestorum bibliopole fl. 1. U. o.

² V. ö. Hain I: 463 l. 337 l. (Szerk.)

tott munkában a kezdőbetűk festésére mindenütt helyet hagytak, de csak az első oldalon van egy kisebb és egy nagyobb *C* betű gyors és vázlatos tollrajzzal, minium festéssel odavetve, a többi kezdőbetű helye üres. Ehhez hozzá van kötve: Margarita decreti seu tabula martiniana edita per fratrem Martinum ordinis prae-dicatorum, domini pape penitentiarum et capellanum.

A két hasábosan nyomott könyvnek évszáma, kiadója meg-nevezve nincsen. Az initálék festésére itt is helyet hagytak, de csak egy kezdő *I.* és *A.* betű van miniummal megfestve, a többi-nek a helye üres.¹

A két munka bőrrel bevont fatáblába van együvé kötve és bőrös rézcsatokkal ellátva.

2. 1494. Decretalium dñi pape Gre-||gorij noni cōpilatio accurata || diligentia emendata fūmoqꝫ || studio elaborata et cū scriptu || ris sacris aptiffime ꝑcordata.²

Azépállapotban lévő quart alaku könyv bőrrel bevont fatáblába van kötve, rézverettel és rezes csattal van ellátva. Kötése 1500 körül készülhetett, mert az első tábla belső tiszta lapján a könyv egykori volt tulajdonosának következő bejegyzései olvashatók:

«Ego Johannes Heidelberger ordines minores sumsi in Romana curia vigilia nativitatis Domini, anno incarnationis Domini 1501 in fine jubilei, ordinem vero diaconatus in die Stephani, ordinem presbiteratus in die Johannis evangeliste eiusdem anni, primicias cecini tertia feria inter festa Penthecostes, eiusdem anni in Novozolio patre spirituali existente magnifico domino Michaeli Kunigsperger, cuius anima vivat cum superis uxore existente eiusdem Benigna N., suscepi statum caplanatus Kramnicie eodem anno in vigilia visitationis gloriose virginis Marie, in quo permansi usque ad vigiliam Trinitatis. In vigilia Trinitatis recessi a Kremnicia Wiennam versus studii causa. 1502 veni Wiennam 6 feria post festum Corporis Christi. Tercia feria sequentis septimane intitulatus sum ad matriculam alme universitatis Wiennensis per egregium doctorem Joannem Keckinam tunc temporis rectore existente universitatis eiusdem. Sequenti die intitulatus sum ad facultatem iuris canonici per eximium doctorem Joannem Kaltmarter eo tempore decano eiusdem facultatis s. — Anno 1502, mansi autem Wienne annis fere duobus in iure canonico audiente ordinario primo existente doctore Wolffgango, post ipsum egregius vir utrorumque iurium licenciatus Gabriel N., decreti Magister Johannes Weydel, post ipsum magister cori licenciatus Sexti et Cle. elegantissimus doctor utriusque iuris

¹ Valószínűen azonos Hain III: 367 l. 10837. sz. a. leírt művel. (Szerk.)

² Hain II: 520 l. 8031. sz. a. leírt mű. (Szerk.)

Georgius Madeil filius Poseniensis. Recessi a Vienna 1504. post festum Ascensionis Domini. Item incepti legere ad lecturam Sancti Johannis Elemosinarii 20. die septembris anno 1506. — in Novosolio mortura est autem mater mea spiritualis Benigna Kunigspergerin die 16. januarii ante horam tertiam in nocte anno 1507.

3. 1496. Nürnberg.

Czime: Decretales cum summariis suis et textuum divisionibus ac etiam rubricarum continuationibus.¹

A nyomtatott czim alatt XVI. század elei írással mintegy czimkiegészítésül ezt olvassuk: «In legum corruptores ex divo Gregorio episcopo Nazanzeno paraphrase (?) Petro Moselano auctore».

Ezután ugyanazzal az írással egy: «Perplexis legum versari in rhetibus usque» kezdetű hét soros vers következik.

A bekötési tábla első belső lapján VIII. Incze pápának 1487. november 10-én Rómában kelt és az erfurtiakhoz intézett brevéje van beragasztva, melyben a pápa az apostoli szék által engedélyezett bucsú nyilvános kihirdetését illetőleg intézkedik.

A 382. lapos folio könyv bőrrel bevont fatáblákba volt kötve, azonban a kötés rongált, a bőr nagy része lekopott. A rézkapcsolók elvesztek. A kezdőbetűk festésének mindenütt helyet hagytak, valamennyi ki is van festve kék festékkel, kivéve az első *G* kezdőbetűit, a mely kék, piros és arany festékkel van kifestve. A könyv a nedvesség folytán, meg a rovarok pusztításaitól annyira megrongálódott, hogy a 266. laptól kezdve majdnem teljesen hasznavehetetlen.

4. 1498. előtt.

Ein new geteütscht Rechtbuch gezogen ausz Geystlichen und weltlichen Rechten. Bövebb czime a czímlap belső oldalán olvasható: Klagantwurt und auszgesprochne urteyl gezogen ausz geysztlichen und weltlichen rechten, so vil und der czu teglichem gebrauch und yebung nott sein. Ezután a «Register» következik.

A könyv levelei számozva vannak, összesen 174 levelet (348 lapot) tartalmaz.

Czímlapján egykoru írással írva ezt olvassuk: «*Sum civitatis Epperies, anno Domini 1498.*» (3. ábra.)

¹ V. ö. Hain, II. 521. l. 8034. sz. a. (*Szerk.*)

A kis folio könyv bőrrel bevont fatáblába van kötve, a kötéson rézcsatokkal.

5. 1498. Velenceze.

Summa Azonis.¹

Végén: Defende nos beate pater Antoni. Ezen fohász alatt Szent Antalnak fametszetű színezetlen képe látható.

A 320 folio lapnyi könyv első lapjai felül és a belső alsó sarokban víztől rongáltak, a többi lapok vízfoltosak. Kezdetűi kifestve vagy írva nincsenek. Kötése fatábla, kissé már megrongált bőrrel bevonva, a könyv bőrös rezes csatjai elvesztek.

Ennyi a város könyvtárának középkori könyvtárának maradványa. Bizonyára csak romja a hajdani könyvtárnak, melyben, a mint már tudjuk, az ország törvényei, az ország krónikája, a hadi tudomány könyve, Werbőczy első kiadása stb. mind helyet foglaltak.

Ezekon kívül még öt XVI. századi könyv maradt fenn a város levéltárában, a melyeknek leírása a következő:

1. 1512—1514. Lyon.

A digesták, pandecták és institutiók négykötetes lyoni kiadása.

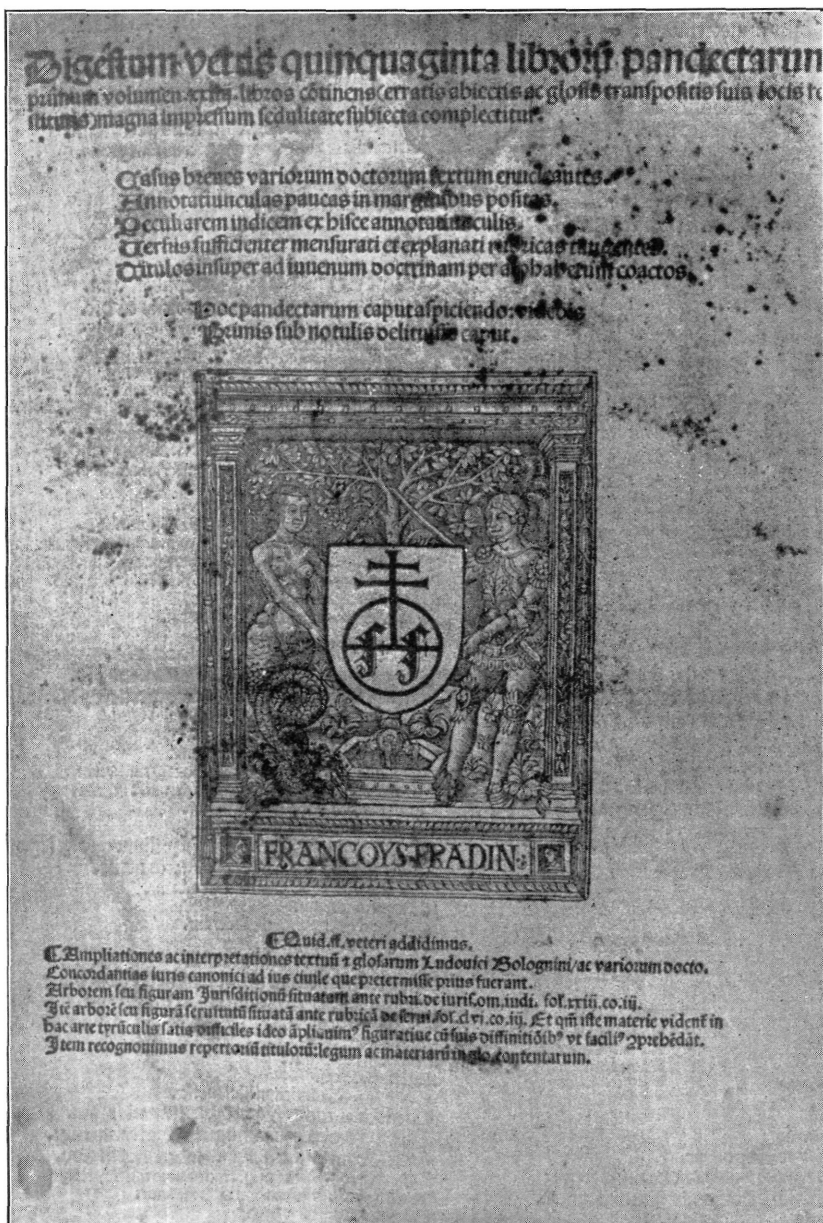
a) A czímlapon: Copiosum argumentum voluminis stb.

Ugyanitt a könyvnyomtató Fradin Ferencznek mesterjegye. Végén: Impressum Lugduni, per Franciscum Fradin, anno Domini millesimo CCCCXIII. die vero XIII. mensis novembris.

b) Czímlapján: Copiosum argumentum voluminis, Fradin Ferencz mesterjegyével. Végén: Mira sedulitate impressum opera Francisci Fradin Lugduni commerantis anno Domini MCCCCXII. die vero XVIII. decembris. *Ehhez hozzákötve*: 1. Institutionum imperialium argumentum. Nyomatott u. o. anno Domini MCCCCXIII, die vero XXV. mensis februarii. 2. Casus longi super institutis prohemium. Végén: Impressi Lugduni per magistrum Jacobum Mareschal, anno Domini MCCCCXIII, — XVIII. januarii.

c) Infortiatum, quod quattvor et decem contiutus libros pandectarum est medium per vigili iurisperitorum ac impressoris

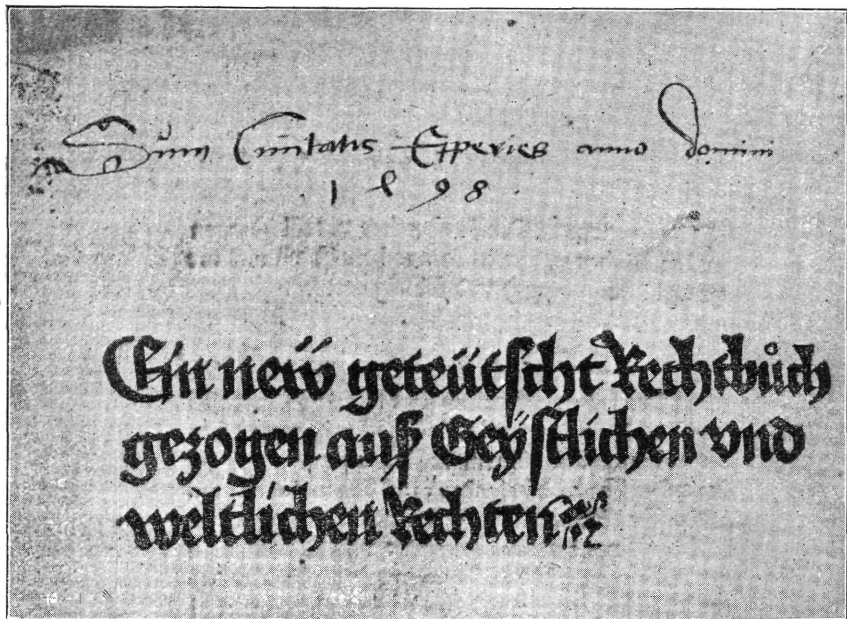
¹ V. ö. Hain, I: 283 l. 2235. sz. (Szerk.)

Justinianus : Digestum vetus. Lyon, 1514 című mű címlapja.

cura sculptum hec comprehendit sub notata. Fradin mesterjegyé-
vel. Végén: opera Francisci Fradin impressoris Lugduni com-
morantis, anno Domini millesimo quingentesimo XIII. die vero
XXV. Januarii. Ezután következik abc rendbe szedett index.

d) Digestum vetus quinquaginta librorum pandectarum
primum volumen XXIII. libros continens (erratis abiectis ac glosis
transpositis suis locis restitutis) magna impressum sedulitate su-

3. ábra. Az 1498. előtti Rechtbuch címlapjáról.

biecta complectitur. Fradin mesterjegyével. (Melléklet.) Végén:
Lugduni opera Francisci Fradin, anno a natali Salvatoris
CCCCXIII. supra millesimum, die vero X. may.

A kötetek félig bőrrel bevont fatáblákba vannak kötve; a
csatok a III. kötet egyik csatja kivételével elvesztek.

2. 1536. Frankfurt. (Majna m.)

Justinianischer Instituten, warhaffte dolmetschung. darin der
groszmechtigest Kayser Justinian den ersten grund geschribner
recht hat forgebildet, durch Orth. Tuchsper von Dit. M. D. XXXVI.

Getruckt zu Frankfurt am Meyn, bei Christian Egenolff im jar M. D. XXXVII.

A címlapon ez a feljegyzés: *In usum civitatis Epperiyes*. A kis folio alakú könyv bőrrel bevont fatáblába van kötve, rézcsatjai elvesztek.

3. 1539. Lipcse.

Sachssenspiegel corrigirt auff's New, nach dem Inhalt der Alten, waren, corrigirten exemplarn und Texten. Gedruckt zu Leipzig durch Nicolaum Wolrab anno M. D. XXXIX.

Elöl ez a bejegyzés olvasható: «In usum civitatis Epperiyes». A könyv végén a következő bejegyzés: Dieszes Buch ist der Stat Epperiyes gekaufft im 1550. Jar. Kötése a kis folio alakú könyvnek fatábla bőrrel bevonva, záróréz csatjai elvesztek. A kötés címlapján «*Sachssen spigel*» felirat olvasható, körülötte bibliai jelenetek képe látható.

4. 1561. Lipcse.

Sachssenspiegel, auff's neue obersehen, mit summaris und Additionen. — A könyv utolsó oldalán: Leipzig, bey H. Ernesto Voegelin anno MDLXI.

A kis folio alakú könyv rongált bőrös fatáblába van kötve, rézcsatjai közül egyik elveszett.

5. 1566—71. Frankfurt (Majna m.).

Notariat und Teutsche Rethorie.

Getruckt Franckfort am Meyn, bey Christian Egenolffs Erben M. D. LXXI.

Az összesen 146 lapos könyv a 25. lapig víztől erősen meg van rongálva. Ehhez *hozzákötve*: Formular alterlei Schrifften, Instrumentum und Brieffe stb. Franckfort am Meyn, bei Christian Egenolffs Erben M. D. LXVI.

A kis folio alakú könyv disznóbőrbe van kötve, a kötés maga szintén nedvességtől rongált.

A város bírāja és tanácsa ezekből merítette azt a mély és körültekintő jogi tudást, mely a mai kor jogászainak is becsületére válnék. Mindezen XV. és XVI. századi könyveken kívül van a város levéltárában sok XVIII. századi könyv is, köztük pl. unicum is, (így a nagyszombati egyetem könyvnyomdájának 1753-iki könyvraktár jegyzéke) ezeknek ismertetése és leírása azonban már ezen cikk keretén kívül esik.